

4. Дослідження роздільно досліджуваних об'єктів та обставин, що сприяють вчиненню злочину. Коли експерт проводить багатооб'єктне дослідження, доцільно фіксувати поширені обставини, які, на думку експерта, детермінують злочини, що дозволить в подальшому відповідно їх згрупувати. На цьому ж етапі фіксуються дані, що вказують на необхідність порівняльних досліджень.

5. Проведення порівняльних досліджень для встановлення певного факту, що має превентивне значення. Наприклад, проведення порівняльного дослідження між собою підписів від імені різних одержувачів грошових сум по платіжній відомості з метою встановлення факту виконання цих підписів однією особою.

6. Подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертиза призначена судом або органом досудового розслідування або ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета судової експертизи (наприклад, зразків, відомостей про обставини справи, інструктивних матеріалів тощо), а також проводити консультації з іншими спеціалістами.

7. Синтезування й аналіз за сукупністю з іншими обставинами отриманих відомостей про причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів.

8. Оформлення результатів превентивного дослідження, що було проведено, у якості заключного етапу. Вони повинні бути викладені досить чітко, ясно, зрозуміло, повно і предметно. Це означає максимально можливу конкретизацію тих об'єктивних факторів і обставин, які детермінують вчинення злочинів, а так само індивідуалізацію осіб, причетних до виникнення криміногенних факторів.

Таким чином, надання допомоги органам досудового розслідування з виявлення та усунення/мінімізації причин і умов вчинення злочинів у процесі експертного дослідження сприятиме подальшій активізації превентивної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Тлумачний словник сучасної української мови / уклад. Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. Харків : Синтекс, 2005. 672 с.
2. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (спеціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : навч. посіб. Київ : АртЕк, 1997. 156 с.
3. Лукашевич С. Ю. Причини і умови злочинності засуджених в місцях позбавлення волі. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України*. Луганськ : ЛІВС МВС України, 2000. Вип. 3. С. 221–233.
4. Литвак О. М. Державний контроль над злочинністю: кримінологічний аспект : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2002. 35 с.
5. Курс кримінології. Предмет. Методологія. Преступність и ее причины. *Преступник / Дашков Г. В., Долгова А. И., Карпец И. И., Кудрявцев В. Н., и др. М. : Юрид. лит., 1985. 416 с.*
6. Кудрявцев В. Н. Причинность в кримінології (О структуре индивидуального преступного поведения) : моногр. М. : Велби ; Проспект, 2007. 176 с.
7. Кримінологія : учеб. / под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. СПб., 2002. 432 с.
8. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Преступность в Украине: причины и противодействие : моногр. Харьков : Основа, 2003. 368 с.
9. Кримінологія : учеб. / под ред. В. Д. Малкова. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юстицинформ, 2006. 528 с.
10. Кузнецова Н. Ф. Проблемы кримінологической детерминации / под ред. Кудрявцева В. Н. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 208 с.
11. Прокументов Л. М., Шеслер А. В. Кримінологія. Общая часть : учеб. пособ. Красноярск : КВШ МВД России, 1997. 255 с.
12. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. 295 с.
12. Антонян Ю. М. Концепция причин преступности и причины преступности в России. *Российский следователь*. 2004. № 8.
13. Алиев И. А. Методические проблемы экспертной профилактики (методическое пособие для экспертов, следователей и судей) / Азербайджанский НИИСЭ. Баку, 1987. 69 с.

Одержано 31.10.2019

УДК 342.81(477)

Наталія Олександрівна ФІЛІПСЬКА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-9558-9422>

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА ОСОБАМИ З ОБМЕЖЕНОЮ ДІЄЗДАТНІСТЮ

Права людини та створення максимально сприятливих умов для їх реалізації у сучасному світі є пріоритетним завданням будь-якої демократичної держави. Особливої уваги та піклування з боку держави потребують особи з обмеженими можливостями, для реалізації прав і свобод яких необхідно докласти додаткових зусиль. Це зумовлено неоднорідністю даної категорії осіб через особливості порушення здоров'я, характер та ступінь обмеження можливостей.

На наш погляд, проблемою, що потребує вивчення та вирішення у сучасній державі, є створення умов і гарантій для реалізації права на участь у голосуванні (ми говоримо лише про активне виборче право) для осіб, які мають інвалідність через психоінтелектуальні вади. За Конституцією України, єдиною категорією повнолітніх осіб, які не можуть брати участь у виборах, є ті, хто визнаний судом недієздатними [1]. Тож, нашим науковим інтересом охоплена категорія, яка визнана судом обмежено дієздатною внаслідок ментального (психічного або психо-інтелектуального) захворювання. Такі громадяни мають право голосу та можуть брати участь у виборах та референдумі, але при цьому вони можуть мати особливі потреби та умови для його реалізації.

У зарубіжних країнах здебільшого не розрізняють часткову та повністю обмежену дієздатність особи. Суд у вирішенні питання щодо призначення піклувальника виходить із можливостей та потреб конкретної особи. Позиції країн світу щодо надання права голосу особам з ментальними захворюваннями, досить різні. Так, деякі країни, серед яких Болгарія, Чилі, Естонія, Ямайка, Нідерланди, обмежують таке право для осіб з ментальними порушеннями, що навіть має закріплення у конституціях [2, с. 51–52]. У Німеччині з 1992 року не існує інституту обмеження дієздатності, а такі поняття, як душевна хвороба, психо-інтелектуальні розлади, алкоголізм тощо не розглядаються як передумови обмеження дієздатності та є лише приводом для призначення помічника (за необхідності) [3, с. 123–125]. Ізраїльські науковці зазначають, що право голосу є основним правом людини та, за законодавством Ізраїлю, не обмежується через наявність у людини ментального здоров'я. На відміну від Ізраїлю, у деяких штатах США існує практика визначення спроможності голосувати за допомогою спеціального тесту – «the Doe standard», який є чітким критерієм для з'ясування цього. Такий критерій базується на розумінні сутності, природи та ефекту, наслідків голосування. Він запроваджений разом із інструментом оцінки «компетентності» для участі у голосуванні (Competency Assessment Tool for Voting – CAT-V) [4, с. 13–14].

З часу ухвалення у 2006 році Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю все більше європейських країн доходять висновку про доцільність участі таких осіб у голосуванні. Дослідники з'ясували, що у 10 країнах Євросоюзу особи, яким призначено опікунів, мають повне право голосу; в 11 країнах ЄС право голосу у таких осіб є, але може бути відізане суддею або опікуном; у 6 країнах особи з ментальними порушеннями не мають права голосу [5]. Одним із позитивних прикладів наводиться досвід Іспанії, яка у грудні 2018 року надала право особам, яким призначено опікунів (за аналогією з обмеженням дієздатності в Україні), голосувати. Уряд Данії також висловив наміри розширити права осіб, які знаходяться під спеціальним піклуванням [5].

Однак, надання права голосу таким особам не завжди означає, що вони в існуючих умовах можуть його реалізувати. Зважаючи на певні обмеження, зумовлені порушенням психічного та/або інтелектуального здоров'я, такі особи можуть потребувати створення особливого безбар'єрного середовища та умов для можливості їх участі у голосуванні. Одним із існуючих бар'єрів для цього ми вважаємо недоступність або ускладнений доступ до виборчої (або референтної) інформації. Матеріали передвиборчої агітації, інші друковані, аудіовізуальні інформаційні матеріали можуть бути викладені у стилі, складному для сприйняття особою з вадами ментального характеру – складні речення, використання спеціальної термінології тощо. Все це складає досить вагомий бар'єр для розуміння інформації, що необхідна для прийняття рішення на виборах чи референдумі.

Для прикладу: у Великій Британії 70 відсотків осіб з ментальними порушеннями виявляють бажання голосувати, але половина з них вважає цю дію занадто складною для них. Вони висловили потребу у наданні їм більшої інформації «легкою мовою» (easy-to-read language), в організації зустрічей з політиками, які будуть з ними спілкуватися зрозумілим, доступним способом. Також цілком справедливим вбачається висловлене ними бажання змінити позицію соціуму, який не сприймає їх як повноправних громадян країни [5].

В Україні, на жаль, таке дослідження не проводилося, але ми маємо підстави вважати, що дана категорія осіб дотримується подібної точки зору. Особи з обмеженою дієздатністю, у тому числі й через психоінтелектуальні вади, не мають повного обсягу прав. Так, за Цивільним кодексом України, ця категорія має право лише вчиняти дрібні правочини. Однак, держава не позбавила цих громадян права голосу [6]. Така правова позиція нашої держави цілком відповідає європейським стандартам. Тож, необхідно створити для реалізації їхніх законних прав дієву національну систему гарантій.

Висновок. Голос кожної особи є цінним для політики, для держави, для суспільства. Кожна особа може брати посильну участь у вирішенні державних та місцевих питань, і люди з обмеженою дієздатністю внаслідок психічних або психоінтелектуальних розладів не є виключенням. Вони мають право бути почутими політиками, державними органами влади та місцевою владою. Ми вважаємо, що внесення до українського законодавства (Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 та «Про вибори народних депутатів України» від 12.11.2011) норм щодо обов'язковості дублювання інформації (друкованої та аудіовізуальної) про сутність та значення виборчого процесу, референдуму, передвиборчу інформацію тощо адаптованою, так званою «легкою мовою». Тобто викладення тексту спрощеним стилем з нескладними реченнями, уникаючи використання складних для розуміння словосполучень. Це створить і юридичну гарантію, і реальні умови для отримання громадянами цієї категорії необхідної інформації та сприятиме реалізації їх активного виборчого права.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 09.07.2019).
2. Blais A., Massicotte L., Yoshinaka A. Deciding who has the right to vote: Election laws in democracies. *Electoral Studies*. 2001. Vol. 20. P. 41–62.

3. Васильєв Е. А., Комаров А. С. Гражданское и торговое право зарубежных стран : учеб. : в 2 т. М. : 2008; Т. 1. 560 с. URL: <https://alleng.org/dl/jur/jur872.htm> (дата звернення: 10.10.2019).
4. Melamed Y., Donsky L., Oyffe I. et al. Voting of Hospitalized and Ambulatory Patients with Mental Disorders in Parliamentary Elections. *Isr J Psychiatry Relat Sci.* 2013. Vol. 50 (1). P. 13–16.
5. People with intellectual disabilities are proud to vote: Give them the chance. Written by Jyrki Pinomaa on 18 February 2019 in Opinion. *The Parliament Magazine.* URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/opinion/people-intellectual-disabilities-are-proud-vote-give-them-chance> (дата звернення: 10.10.2019).
6. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.10.2019).

Одержано 06.11.2019

УДК 351.863(477)

Вікторія Анатоліївна ФУРСА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення

господарської діяльності факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-6325-0910>

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ – НАЙМАСШТАБНІША ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Злочини у сфері підприємницької діяльності можуть поширюватись на підприємця як суб'єкта господарських відносин, так і на фізичну особу. Предметом злочинів проти власності стають гроші і цінні папери, майно (рухоме та нерухоме) та майнові права. Наслідки злочинів проти власності завжди носять матеріальний характер і виражаються у нанесенні матеріального збитку, який може бути реальним та виступати у формі упущеної вигоди.

Найбільшою загрозою для безпеки суб'єкта господарювання із злочинів проти власності належать всі випадки розкрадання (крадіжка, розбій, грабїж, шахрайство), вимагання і заподіяння майнового збитку шляхом обману або зловживанням довірою. Всі ці злочини носять корисливий характер і відбуваються навмисне.

Розкрадання слід віднести до найбільш розповсюджених злочинів із підвищеною суспільною небезпекою. Предметами, що спонукають на подібні злочини найчастіше є валюта готівкова чи безготівкова (національна та іноземна) та цінні папери (акції, облігації, векселі, чеки, сертифікати тощо). Досліджуючи розкрадання слід мати на увазі, що не будь-яке вилучення майна можна віднести до злочину. Злочинним буде вилучення майна, що знаходиться на балансі юридичної особи чи юридично надійшло у фонди підприємства, воно має бути фізично або юридично вилучене з фондів власника та заподіяний матеріальний збиток, при цьому такі дії є протиправними та безплатними. Злочини, що загрожують безпеці підприємницькій діяльності, об'єднують в наступні групи: злочини вчинені посадовою особою – перепони законній підприємницькій діяльності; злочини вчинені шляхом незаконного використання прав – незаконне підприємництво, псевдопідприємництво, незаконна банківська діяльність; злочини у кредитно-фінансовій сфері – незаконне отримання кредиту, злісне ухилення від погашення кредиторської заборгованості; злочини, пов'язані з безпосередньою діяльністю на ринку – монополістичні дії та обмеження конкуренції, незаконне використання товарного знаку, свідомо помилкова реклама; злочини, пов'язані з незаконним отриманням та розголошенням відомостей, які складають комерційну таємницю; злочини, пов'язані із процедурою банкрутства – неправомірні дії при банкрутстві, навмисне банкрутство, фіктивне банкрутство.

Шахрайство являє собою розкрадання чужого майна або придбання на нього прав шляхом обману чи зловживанням довірою. При скоєнні такого злочину потерпілий сам передає у руки злочинця майно, вважаючи, що той має на нього право, може відбуватись у різних формах, а саме:

- шахрай видає себе за працівника податкової інспекції та отримує гроші за обіцянку допомогти зменшити податок;
- шахрай видає себе за представника влади і на цій підставі отримує гроші, як штрафи;
- виготовлення підроблених документів і отримання на їх підставі кредиту чи грошей за дорученням;
- створення фірм, оформлених на підставних осіб, спеціально для проведення конкретної операції (фірми-одноденки);
- продаж за повну чи завищену вартість некомплектного товару;
- використання у розрахунках фальсифікованих предметів плати чи документів;
- використання підроблених кредитних карток.

Останнім часом набувають поширення види шахрайства, що пов'язані із заволодінням коштами за допомогою комп'ютерної техніки.

– Значну загрозу безпеці підприємницькій діяльності представляють особи, які ступають із ними в контрагентські відносини, укладають договори, але не мають на це законних підстав. Таким шляхом виникає незаконне підприємництво або псевдопідприємництво. Найчастіше незаконне підприємництво супроводжують такі злочини, як